

МАЪРИФАТ – ВИРТУАЛ ТАҲДИДЛАРДАН ҲИМОЯ ВОСИТАСИ

Улуғбек ОЧИЛОВ

тадқиқотчи, ТИҚХММИ МТУнинг Қарши ирригация ва агротехнологиялар институти катта ўқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7572780>

Модомики бугун ҳам дунё кураш майдони экан, бу майдонда ғалабага эришиш ва зафар қозониш муҳим аҳамият касб этади. Абдурауф Фитрат таъбири билан айтганда, “Қандай қурол билан бошқалар ғолиб бўлиб, саодатга эришган бўлсалар, биз ҳам ҳаракат қилиб ва интилиб, ўз фарзандларимизни шундай қуроллар билан қуроллантириб, майдонга туширишимиз керак. Бундан бошқа чора йўқдир ва бўлмади ҳам”. Хўш, бу қандай қурол деган ҳақли савол туғилади. Бу майдон қуроли - билим ва интеллектуал салоҳият, гўзал ахлоқ-одоб, кенг тафаккур, мафкура, таълим ва тарбия. Мамлакатимиз биринчи президенти Ислом Каримов бу ҳақда шундай деган: “Бугун ҳеч кимга сир эмаски, биз яшаётган XXI аср - интеллектуал бойлик ҳукмронлик қиладиган аср.

Кимки бу ҳақиқатни ўз вақтида англаб олмаса, интеллектуал билим, интеллектуал бойликка интилиш ҳар қайси миллат ва давлат учун кундалик ҳаёт мазмунига айланмаса - бундай давлат жаҳон тараққиёти йўлидан четда қолиб кетиши муқаррар. Буни чуқур англаб олган давлат, бундан ўзига зарур хулосани чиқариб, халқаро ҳамжамият ва тараққий топган мамлакатлар қаторига кўтарилиш учун ҳаракат қиладиган жамият, биринчи навбатда, бугун униб-ўсиб келаётган фарзандларининг ҳар томонлама баркамол авлод бўлиб ҳаётга кириб боришини ўзи учун энг улуғ, керак бўлса, энг муқаддас мақсад деб билади”.

Ҳозирги дунёда ақл ва билим ўз сўзини айтади. Қайсики юртда билимли ва истеъдодли инсонлар кўп бўлса, бу юрт тараққиёт майдонида ўз ўрнига эга бўлади. Чунки, билимли, кучли ва доно фарзандлари кўп мамлакат гуллаб-яшнайдди, энг тараққий этган давлатлар қаторидан жой олади! Ҳозирги кунда Президент Шавкат Мирзиёев томонидан мамлакатимизда олиб бориладиган ислохотлар самараси ўлароқ, фарзандларимизнинг ҳар бири комил инсон бўлиб, вояга етса ажаб эмас: “Бола ота-она қўлида бир омонатдир”, дейди буюк алломаларимиз. Болаларимиз, уларнинг тақдири, келажаги, ҳақиқатан ҳам, жуда омонат эканини бугунги ҳаёт ҳар томонлама исботламоқда.

Агар фарзандимизга тўғри тарбия бермасак, ҳар куни, ҳар дақиқада унинг юриш-туриши, кайфиятидан огоҳ бўлиб турмасак, уларни илму ҳунарга

ўргатмасак, муносиб иш топиб бермасак, бу омонатни бой бериб қўйишимиз ҳеч гап эмас.

Биз, кўпинча болам мактабда, ўқишда ёки чет элда ишлаяпти, деб хотиржам юрибмиз. Лекин бизнинг бундай соддалигимиз, бепарволигимиздан душманлар маккорлик билан фойдаланмоқда. Бизнинг жону жаҳонимиз бўлган фарзандимиз душманлар қўлида қуролга айланиб қолса, бунинг учун, аввало ким айбдор? Ўзимиз эмасми?”, деган фарзандларимиз тақдири ҳақида мамлакатимиз раҳбари.

Албатта, биз шундай глобаллашув даврида, шиддатли замонда яшайпмизки, фарзандларимиз ҳақида гапирганда, уларни турли хил маънавий, мафкуравий ва ахборот таҳдидларидан ҳимоя қилиш, асраб-авайлаш кўз ўнгимизда гавдаланади. Маънавий таҳдид атамасига мамлакатимиз биринчи президенти ўзининг “Юксак маънавият – енгилмас куч” асарида лўнда ва маънодор қилиб таъриф берган: Маънавий таҳдид деганда, аввало, тили, дини, эътиқодидан қатъий назар, ҳар қайси одамнинг том маънодаги эркин инсон бўлиб яшашига қарши қаратилган, унинг айнан руҳий дунёсини издан чиқариш мақсадини кўзда тутадиган мафкуравий, ғоявий ва информацион хуружлар назарда тутилади. Бундай хуружлар бугунги кунда ҳар қандай восита ёки усул билан бўлмасин, ёшларни онги ва қалбини ишғол қилишга қаратилганлиги билан хавфлидир. Ёт мафкуралар дейсизми, ёки чет эл кинофильмлари орқали тарғиб қилинаётган ғайриинсоний одатлар, ахлоқий бузуқлик, тарбиясизлик фарзандларининг эртасини ўйлаган ҳар қандай инсонни бир жаҳолатга қарши ўн маърифат билан курашга, “ўз боласини ўзи асрашга” ундайди. Президент Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, “Мафкура соҳасида бўшлиқ деган нарсанинг ўзи ҳеч қачон бўлмайди. Чунки инсоннинг қалби, мияси, онгу тафаккури ҳеч қачон ахборот олишдан, фикрлашдан, таъсирланишдан тўхтамайди.

Демак, унга доимо маънавий озиқ керак. Агар шу озиқни ўзи яшаётган муҳитдан олмаса ёки бу муҳит уни қониқтирмаса, нима бўлади, айтинглар? Бундай озиқни у аста-секин бошқа ёқдан излайди. Шунга йўл бермаслигимиз керак. Мана гап нима ҳақида кетаяпти.

Бунинг учун ўзини жамиятимиз, ёшларимиз маънавияти, ғоявий-мафкуравий тарбияси учун масъул деб билган инсонлар – бу маҳалла ёки диний ташкилотлар бўладими, ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари ёки катта таъсир кучига эга ижодкор зиёлилар бўладими – уларнинг барчаси,

айниқса, фаол бўлишлари шарт”. Албатта биз маҳаллада бирор бир бола зарарли оқимга кириб қолган бўлса, уни нотўғри йўлдан қайтариб, тўғри йўлга бошламоғимиз лозим. Бу “бола меники эмас” деб қўл қовуштириб ўтириш тўғри эмас. Чунки Ўзбекистоннинг ҳар бир боласи сизу бизнинг фарзандимиз. Фарзанднинг эса бегонаси бўлмайди. Дарҳақиқат, давлат раҳбари Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномаларидан бирида таъкидлаганидек, жамиятда тинчлик ва осойишталикни таъминлашда ҳеч ким четда турмаслиги, “Ўз болангни, ўз ўйингни, Ўз Ватанингни кўз қорачиғидек асранг!” деган шиор одамларимиз қалбидан чуқур жой олиши керак.

Жамиятимизда аҳоли, айнақса, ёш йигит-қизларимизнинг маънавий ва мафкуравий савиясини доимий юксалтириш – биринчи даражали аҳамиятга эгадир.

Шу боис, “Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари” деган ғоя асосида, ёшларни она юртга садоқат руҳида тарбиялаш, уларда ташаббускорлик, фидойилик, ахлоқий фазилатларни шакллантириш – ўта шарафли вазифадир. Бу бир томондан. Иккинчи томондан, ислом дини фақат нурли ҳаётга, илм-маърифатга, яхшиликка ундайди. Ҳеч қачон хунрезлик, қотиллик ва зўравонликка чақирмайди. Ана шу ҳақиқатни тан олмасдан, сохта ғояларга алданиб, зарарли оқимларга кириш, террорчи бўлиш – бу Ўзбекистон халқига мутлақо тўғри келмайди.

Оммавий маданият ниқоби остида интернет орқали изчил тарғиб этилаётган ғоялардан бири бу - маънавий бузуқликдир. Ғарб фильмларига назар солсангиз, ҳар бирида жиллақурса бирор-бир эротик (фаҳш) кўринишнинг киритилиши маҳсулотнинг харидоргирлигини таъминлайди, деган қараш кинематографияда устунлик қилади. Ахлоқсизликка асосланган фильм ва клиплар ғарбда ҳозирги замон кишисининг мутлақо салбий стандартини чизиб беради: уларга асосладиган бўлса, бугунги замон кишиси қаҳри қаттиқ, ҳаромдан ҳазар қилмайдиган, жинсий алоқани инсон борлиғининг сир-синоати эмас, кишилар ўртасидаги одатий муносабат деб биладиган шахсдир”. Бу - кишини ўйга толдирадиган, ташвишлантирадиган, бонг урадиган ҳолат. Эртага бизнинг болаларимиз ҳам ғарбдан андоза олмаслигига ҳеч ким кафолат беролмайди?! Аслини олганда, у қандай ном билан аталмасин, индивидуализм, эгоцентризм, цинизм, ахлоқий бузуқлик, зўравонлик, бефарқлик дейсизми, бир сўз билан айтганда, маънавий инқироз

ифодасидир. Нима қилиш керак, деган савол ҳар биримизни қийнайди?! Жавоб эса битта, у ҳам бўлса бундай жаҳолат, маънавий қашшоқлик ёки тубанликка қарши билим билан, ақл билан, гўзал ахлоқ билан, соғлом эътиқод билан курашмоқ керак. Аслини олганда ҳам маърифатли, тарбияли, эътиқодли, мустақил фикр, дунёқараш ва ўз фуқаролик позициясига эга инсонни на оммавий маданият, на террорчилар, на одамфурушлар, на миссионерлар чалғита олади.

Юқорида айтиб ўтганимиздек, бугунги интернет асрида ёшларимизни зўравонлик, тубанлик, ахлоқсизликка йўғрилган фильмлар, видеолавҳаларни, беҳаё суратларни томоша қилаётгани хоҳлаймизми-йўқми, баайни ҳақиқат. Ваҳоланки, бизлар, имом-хатиблар, маҳалла-қўй, ота-оналар, жамоат ташкилотлари фарзандларимизни ана шундай таҳдидлардан, бало-қазолардан асраб-авайлашимиз керак эмасми? Хўш, уларни қачон ҳимоя қиламиз? Қачонки, биз совға қилган уяли телефон орқали ахлоқсиз фильмларни томоша қилганидан сўнгми? Йўқ, албатта, бугун интернетга, телевидениега, уяли телефонларга ҳам чегара ё таъқиқ қўйиб бўлмайди. Бу саҳнани кўрма десангиз, кўрадиганлар, “зарарли” китобни ўқима десангиз ўқийдиганлар, ғаразгўй кимсага эргашма десангиз, эргашадиганлар афсуски орамизда бор! Аммо гап бўлажак комил инсонларни интернет орқали тарқалаётган турли хуружлардан ҳимоя қилиш ҳақида кетар экан, бу борада қўл қовуштириб ўтириб бўлмайди. Хўш нима қилиш керак? Бунинг учун мамлакатимиз Президенти Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, ёшларимиз билан кўпроқ гаплашишимиз, уларнинг қалбига қулоқ солишимиз, дардини билишимиз, муаммоларини ечиш учун амалий кўмак беришимиз керакка ўхшайди. Албатта ёшларда мафкуравий иммунитетни шакллантириш кечиктириб бўлмайдиган вазифадир. Мафкуравий иммунитетни бор фарзандиларимиз ўзида ёт ва заҳарли ғояларга қарши туриш, керак бўлса, курашиш учун катта куч топа олади. Демак, яна масала мафкуравий тарбияга бориб тақалади. Мафкуравий тарбия ўзагини эса билим ташкил этади. Айтмоқчимизки, ҳар бир ўғил-қизимизнинг мафкураси пишиқ бўлсин. Ана шунда сизу бизни, барчамизни ҳеч ким, ҳеч қачон тўғри йўлимиздан чалғитолмайди. Мамлакатимиз биринчи президенти ҳам бу борада ёшлар тарбияси билан жиддий шуғулланиш лозимлигини уқтириб ўтган эдилар: “Болаларимиз тарбиясини маҳкам ушлашимиз лозим. Йўқ, болам, бундай эмас, мана бундай, сен кимнинг, қандай буюк зотларнинг авлодсан, қандай бебаҳо маънавий мероснинг вориссан, деган гапларни уларнинг қулоғига қуйиш

керак. Бугун яхши яшаяпмиз, деб талтайиб кетмаслигимиз, оёғимиз ердан узилмаслиги зарур. Аслида бу ҳам жиддий бир хавф”.

Президент Шавкат Мирзиёев 2017 йилнинг 19 сентябрдаги Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқида ҳам халқаро жамоатчилик диққат-эътиборини дунёда терроризм билан курашда куч ишлатиш йўли ўзини оқламаётганига қаратар экан, бундай таҳдидларга қарши курашиш учун биринчи навбатда ёшларнинг онгу тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш энг муҳим вазифадир, деб таъкидлади.

Маълумотларга қараганда, экстремистик фаолият ва зўравонлик билан боғлиқ жиноятларнинг аксарияти 30 ёшга етмаган ёшлар томонидан содир этилмоқда.

Бугунги дунё ёшлари – сон жиҳатидан бутун инсоният тарихидаги энг йирик авлоддир, чунки улар 2 миллиарддан ортиқ кишини ташкил этмоқда. Бинобарин, сайёрамизнинг эртанги куни, фаровонлиги фарзандларимиз қандай инсон бўлиб камолга етиши билан боғлиқ. Бизнинг асосий вазифамиз – ёшларнинг ўз салоҳиятини намоён қилиши учун зарур шароитлар яратиш, зўравонлик ғояси “вируси” тарқалишининг олдини олишдир, деди ўз маърузасида давлат раҳбари.

Ёшларимизнинг онги ва тафаккурини маърифат асосида шакллантириш муҳим омил экан, бунда буюк аждодларимиз қолдирган, бутун инсониятнинг маънавий бойлиги бўлган бебаҳо мероснинг ўрни ва аҳамияти беқиёсдир. Президент Шавкат Мирзиёев бу ҳақда шундай деган: “Бугун замон шиддат билан ўзгараяпти. Бу ўзгаришларни ҳаммадан ҳам кўпроқ ҳис этадиган ким – ёшлар. Майли, ёшлар ўз даврининг талаблари билан уйғун бўлсин. Лекин айти пайтда ўзлигини ҳам унутмасин. Биз киммиз, қандай улуғ зотларнинг авлодимиз, деган даъват уларнинг қалбида доимо акс-садо бериб, ўзлигини сақлаб қолишга ундаб турсин.

Бунга нима ҳисобидан эришамиз? Тарбия, тарбия ва фақат тарбия ҳисобидан”.

Янада соддароқ қилиб айтганда, дунёвий ва диний илмга эга бўлган, тарбия кўрган ёшлар турли ғаразгуй кучлар найрангига учмаслиги ва тўрига илинмаслиги, интернетдаги маънавий-мафкуравий хуружлар таъсирига тушмаслиги ҳаётий ҳақиқат. Албатта, турли минтақаларда юз бераётган қарама қаршилиқлар ва қонли тўқнашувлар, низо ва зиддиятлар,

терроризм ва экстремизмнинг туб илдизи ҳам айнан кенг билим ва тушунчага эга бўлмаслик, жаҳолат ботқоғига ботиш, ақидапарастлик ва маҳдудликка бориб тақалади. Таъбир жоиз бўлса, айтиш лозимки оми, саводсиз, ғўр кимсалар қабиҳ кучлар қўлида қўғирчоққа айланиб қолмоқдалар. Бундай ғаразгуй кучларнинг асосий нияти-ҳали ҳаётий тажрибаси, сиёсий-ижтимоий савияси етарли бўлмаган содда ёшларни йўлдан уриш, ўз қора мақсади йўлида фойдаланиш. Фақатгина мустақил фикрлайдиган, иймон эътиқоди мустаҳкам, ота-боболаримиздан мерос бўлиб келаётган эзгу кадриятларга садоқатли инсонгина бузғунчи кучлар қутқуларига учмайди, яъни тўғри йўлидан адашмайди. Бунинг учун фарзандларимизни юксак билим ва маънавий фазилатларга эга бўлишига эришишимиз лозим. Чунончи, ёшларга ислом дини инсонийлик, тинчлик, меҳр-оқибат, ҳамжиҳатлик эътиқоди эканини тўғри тушунтириш ҳам оқу қорани фарқлашда яқиндан ёрдам беради. Бугун биз фарзандларимизни, умуман барчани турли зарарли оқимлардан, маънавий ва мафкуравий таҳдидлардан, интернет хуружларидан ҳимоя қилиш учун энг аввало бу борадаги бор ҳақиқатни уларга етказишимиз муҳим аҳамият касб этади.

References:

1. Ҳусайн Воиз Кошифий. Футувватномаи султоний ёхуд жавонмардлик тариқати.Т.:Мерос, 1994.-Б.74-81.
2. Зайниддин Восифий. Бадоеъ ул-вақое. Т.:Ғ.Ғулом номидаги АСН, 1979.- Б.80.
3. [http://turizm/kasaba.uz/uz/uzbek legends and mythes/national heroic epic tale](http://turizm/kasaba.uz/uz/uzbek-legends-and-mythes/national-heroic-epic-tale)
4. <https://qomus.info/encyclopedia/cat-d/doston-uz/>
5. [http://turizm/kasaba.uz/uz/uzbek legends and mythes/national heroic epic tale](http://turizm/kasaba.uz/uz/uzbek-legends-and-mythes/national-heroic-epic-tale)
6. [http://turizm/kasaba.uz/uz/uzbek legends and mythes/national heroic epic tale](http://turizm/kasaba.uz/uz/uzbek-legends-and-mythes/national-heroic-epic-tale)